

Foniatrian lähetekriteerit

Erikoisalan koodi on 57

Foniatrian alaan kuuluvat äänen, puheen, kielen ja nielemisen häiriöt. Foniatria on ollut itsenäinen erikoisala Suomessa vuodesta 1948.

Sisällys

1. Alle kouluikäiset, joilla epäillään kielellistä erityisvaikeutta	2
1.1 Minne lähettää?	2
1.2 Milloin lähettää?	2
1.3 Milloin psykologin arvio on tarpeen ennen lähettämistä?	2
1.4 Milloin toimintaterapeutin arvio on tarpeen ennen lähettämistä?	3
1.5 Foniatrian läheteeseen tarvittavat tiedot	3
2. Kouluikäiset, joilla epäillään lukivaikeutta tai kielellistä erityisvaikeutta	4
2.1. Yleistä	4
2.2. Foniatrian läheteeseen tarvittavat tiedot	5
3. Änkyttäjät	5
4. Aikuiset ja nuoret äänipotilaat	6
5. Käheät lapset	6
6. Nielemispotilaat	6

1. Alle kouluikäiset, joilla epäillään kielellistä erityisvaikeutta

1.1 Minne lähettää?

Jos lapsi on muuten normaaliin tapaan kehittynyt, mutta *puheen tuoton tai ymmärtämisen vaikeudet ovat vaikea-asteisia*, lähete tehdään Foniatrian poliklinikalle; lievemmat tapaukset hoidetaan perusterveydenhuollossa.

Jos lapsella on *laaja-alaisia tai eteneviä vaikeuksia* tai *jos epäillään autismitietämisen häiriötä*, lähete tehdään lastenneurologialle.

Jos lapsella on huomattavia *keskittymisen, tarkkaavuuden säätelyn tai oman toiminnan ohjauksen vaikeuksia* jotka eivät rajoitu kielellisiin tehtäviin, lähete tehdään lastenpsykiatrialle.

1.2 Milloin lähettää?

Lähetteen voi tehdä kolme vuotta täyttäneelle lapselle.

Lähetettä varten tarvitaan kunnallisen puheterapeutin tutkimus, jossa arvioidaan sekä puheen tuottoa että ymmärtämistä äidinkielellä. Tarvittaessa tulee tehdä tulkkitutkimus.

Puheterapeutin tutkimuksen jälkeen tarvitaan vähintään 5 – 10 kerran kunnallinen kuntoutus- tai ohjantajakso ennen lähetteen tekemistä Foniatrian poliklinikalle.

Mahdollisesta lähetteen tekemisestä riippumatta tarvittava tuki (kuten puheterapia ja päivähoito) tulee aloittaa omassa kunnassa viipymättä ja sen tulee jatkua niin, ettei kuntoutukseen tule tarpeetonta katkosta. Mikäli vaikeus lievenee jonotusaikana olennaisesti, pyydämme ottamaan yhteyttä Foniatrian poliklinikkaan.

1.3 Milloin psykologin arvio on tarpeen ennen lähettämistä?

Psykologin arvio perustasolla on tarpeen, jos *ymmärtämisen vaikeudet ovat suuret* tai *epäillään laaja-alaisempia vaikeuksia*; tarvittaessa katso ensisijaisesti psykologien käyttöön laadittua ohjetta ”Neuropsykologiset tutkimukset erikoissairaanhoidossa: HYKS, Foniatrian yksikkö.”

1.4 Milloin toimintaterapeutin arvio on tarpeen ennen lähettämistä?

Jos lapsella on karkea- tai hienomotorista kömpelyyttä, aistisäätelyn pulmia, keskittymisvaikeuksia tai pulmia omatoimisuutaitojen kypsymisessä, niin perusterveydenhuollon toimintaterapeutin arvio ja jatkosuositus on paikallaan.

1.5 Foniatrian läheteeseen tarvittavat tiedot

- raskaus, synnytys, varhaiskehitys
- perussairaudet
- sukuanamneesi (puhe, kieli, oppiminen, muut kehitykselliset vaikeudet)
- kunnallisen puheterapeutin sekä tarvittaessa psykologin ja toimintaterapeutin tutkimustulokset (ks. edellä, milloin psykologin tai toimintaterapeutin tutkimuksia tarvitaan).
- puheterapeutin antama ohjaus: käyntien määrä; kuvien ja viittomien käyttö kotona ja päivähoitossa
- miten puheterapeutin antama ohjaus tai kuntoutus on vaikuttanut?
- päivähoito ja mahdollinen lisätuki siellä
- tulos kuulontutkimuksesta (ainakin yli 5-vuotiailta)
- monikielisillä tieto tulkin tarpeesta; kieli mahdollisimman tarkkaan kerrottuna
- monikielisillä äidinkielen taso ja miten se on tutkittu
- monikielisillä suomen tai ruotsin kielen altistuksen kesto ja tieto S2-opetuksesta. Olisi suotavaa, että lapsi olisi ollut suomen tai ruotsin kielen vaikutuspiirissä säännöllisesti vähintään kaksi vuotta, esimerkiksi päivähoitossa vähintään kolmena päivänä viikossa. Jos äidinkielen kehityksestä on iso huoli, riittää lyhyempikin altistus suomen tai ruotsin kielelle.

Pyydämme liittämään sähköiseen lähetetekstiin

- puheterapeutin ja päiväkodin lausunnot
- mahdolliset psykologin ja toimintaterapeutin lausunnot

Vaihtoehtoisesti lausunnot voi lähettää faksilla 09 – 471 75922. Jos lähettävällä taholla on käytössään salattu sähköposti, lausuntoja voi lähettää sen avulla osoitteeseen foniatria@hus.fi; tähän liittyvä puhelinnumero on 040 – 651 7211. Voit lähettää lausunnot myös maapostissa osoitteella Foniatrian pkl, PL 250, 00029 HUS. On tärkeää, että lausunnot ovat käytettävissä lähetettä luettaessa. Jos lausunnot eivät ole käytettävissä, joudumme mahdollisesti palauttamaan lähetteen, koska emme pysty arvioimaan tilannetta luotettavasti.

Pyydämme myös, että Kanta-arkiston luvat ovat voimassa ja että e-asiointilupa on annettu mahdollisten lisätietojen etsimistä varten.

2. Kouluikäiset, joilla epäillään lukivaikeutta tai kielellistä erityisvaikeutta

2.1. Yleistä

Kouluikäisen lapsen tuki järjestetään ensisijaisesti koulussa, tarvittaessa perusterveydenhuollon puheterapeuttia ja koulupsykologia konsultoiden.

Foniatrian poliklinikalla hoidetaan *vaikea-asteisia kielenkehityksen häiriöitä* sekä *vaikea-asteisia lukivaikeuksia*. Lähetteen voi tehdä, jos (1) kommunikaation ja oppimisen vaikeudet ovat huomattavat koulun vahvoista tukitoimista (erityinen tuki tai vastaava) huolimatta ja (2) taustalla ei ole koulupsykologin tutkimusten perusteella laaja-alaisia kehityksen vaikeuksia. Tarvittaessa katso ensisijaisesti psykologien käyttöön laadittua ohjetta ”Neuropsykologiset tutkimukset erikoissairaanhoidossa: HYKS, Foniatrian yksikkö.”

Kouluikäinen lapsi, jonka *puhe on huomattavan epäselvää*, saattaa tarvita perusterveydenhuollon tarjoamaa kuntoutusta tiiviimpää tukea. Lähetteen Foniatrian poliklinikalle voi tehdä kunnallisen puheterapiajakson jälkeen.

2.2. Foniatrian läheteeseen tarvittavat tiedot

- raskaus, synnytys, varhaiskehitys
- perussairaudet
- sukuanamneesi (puhe, kieli, oppiminen, muut kehitykselliset vaikeudet)
- oppimisen varhaisvaiheet
- aiempi kuntoutus
- nykytilanne
- koulupsykologin ja mahdollisesti puheterapeutin tutkimustulokset
- opettajan ja erityisopettajan lausunto; saatu tuki tarkasti ja sen vaikutukset
- jos suomi tai ruotsi on toinen kieli, tieto altistuksen kestosta tälle kielelle
- jos suomi tai ruotsi on toinen kieli ja epäillään kielellistä erityisvaikeutta, tieto äidinkielen tasosta
- tieto tulkin tarpeesta, äidinkieli

Pyydämme liittämään sähköiseen lähetetekstiin

- puheterapeutin ja koulun lausunnot
- mahdolliset psykologin ja toimintaterapeutin lausunnot

Vaihtoehtoisesti lausunnot voi lähettää faksilla 09 – 471 75922. Jos lähettävällä taholla on käytössään salattu sähköposti, lausuntoja voi lähettää sen avulla osoitteeseen foniatria@hus.fi; tähän liittyvä puhelinnumero on 040 – 651 7211. Voit lähettää lausunnot myös maapostissa osoitteella Foniatrian pkl, PL 250, 00029 HUS. On tärkeää, että lausunnot ovat käytettävissä lähetettä luettaessa. Jos lausunnot eivät ole käytettävissä, joudumme mahdollisesti palauttamaan lähetteen, koska emme pysty arvioimaan tilannetta luotettavasti.

Pyydämme myös, että Kanta-arkiston luvat ovat voimassa ja että e-asiointilupa on annettu mahdollisten lisätietojen etsimistä varten.

3. Änkyttäjät

Lasten änkytystä hoidetaan ensisijaisesti perusterveydenhuollossa. Mikäli lapsen änkytys on vaikeasteinen ja haittaa lapsen arkea merkittävästi, tee lähete Foniatrian poliklinikalle.

Lähetä änkyttävä aikuinen Foniatrian poliklinikalle, jos vaikeasteinen änkytys haittaa työkykyä tai on huomattava sosiaalinen haitta.

4. Aikuiset ja nuoret äänipotilaat

Tee lähete Foniatrian lähetekeskukseen (erikoisalanumero 57), jos potilaan ääniongelma on kestänyt yli 2 – 3 viikkoa ilman selvää syytä (kuten ylähengitystieinfektio) ja haittaa työkykyä, harrastuksia tai sosiaalista elämää.

Selosta lähetteessä

- oireet ja löydökset
- sairaudet, lääkitys
- tupakointi, alkoholin käyttö
- löydökset peilitutkimuksessa, jos se on onnistunut

Jos peilitutkimuksen jälkeen on vahva maligniteettiepäily, potilas lähetetään HUSin Korva-, nenä- ja kurkkutautien poliklinikalle (erikoisalanumero 55).

5. Käheät lapset

Jos lapsella on käheys, joka ei liity flunssiin tai reippaaseen äänen käyttöön, kannattaa tehdä lähete Foniatrian poliklinikalle.

6. Nielemispotilaat

Lähetä Foniatrian poliklinikalle nuoret ja aikuispotilaat, joiden nielemishäiriön epäillään johtuvan *suun, nielun tai kurkunpään tason toiminnallisista tai rakenteellisista syistä*. Jos nielemishäiriön epäillään johtuvan neurologisesta sairaudesta, potilaan hoito tapahtuu Neurologian poliklinikalla. Jos nielemisvaikeus vaikuttaa ruokatorvipäriseltä, lähete kannattaa tehdä gastroenterologian puolelle.

Mainitse lähetteessä potilaan oireet, mahdolliset löydökset peilitutkimuksella, painon mahdolliset muutokset ja kuinka nopeasti nielemishäiriö on kehittynyt.